

330447

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ
ΑΠΟΦΑΣΗ
ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΚΤΟ
της αίτησης No 37210/2002,
που κατατέθηκε από τη Σ.Μ.
κατά της Ελλάδας

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Πρώτο Τμήμα), που συνεδριάζει στις 24 Μαρτίου 2005 σε ένα τμήμα υπό την εξής σύνθεση :

κα. Φ. ΤΟΥΛΚΕΝΣ, Πρόεδρο

κ. Σ.Λ. ΡΟΖΑΚΗ

κα Σ. ΜΠΟΤΟΥΣΑΡΟΒΑ

κ. Α. ΚΟΒΛΕΡ

κα Ε. ΣΤΕΙΝΕΡ,

κ. Κ. ΧΑΓΙΓΙΕΦ

κ. Ντ. ΣΠΙΕΛΜΑΝΝ, Δικαστές

κ. Μ.Σ. ΝΙΛΣΕΝ, Γραμματέα Τμήματος,

Λαμβάνοντας υπόψη την προαναφερόμενη προσφυγή, που εισήχθη στις 25 Σεπτεμβρίου 2002.

Λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις, που υποβλήθηκαν από την εναγομένη κυβέρνηση και αυτές, που υποβλήθηκαν σε απάντηση από την αιτούσα

Αφού συσκέφθηκε, εκδίδει την ακόλουθη απόφαση :

ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΥ

Η προσφεύγουσα κα Σ.Μ. είναι ελληνίδα υπήκοος, που γεννήθηκε το 1942 και διαμένει στην Αθήνα. Εκπροσωπήθηκε ενώπιον του Δικαστηρίου από τους κ. Γ. ΠΑΡΑΒΑΝΤΗ

και Μ. ΜΟΥΣΤΑΚΑ, Δικηγόρους, μέλη του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών. Η εναγομένη Κυβέρνηση εκπροσωπήθηκε από τους εντεταλμένους αντιπροσώπους της κ. Σ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟ, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους και κ. Δ. ΚΑΛΟΓΗΡΟ, Εισηγητή του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους

Τα γεγονότα της υπόθεσης, όπως εκτέθηκαν από τους διαδίκους, μπορούν να συνοψισθούν όπως ακολουθεί.

Στις 4 Αυγούστου 1972, η προσφεύγουσα παντρεύτηκε τον Α.Τ., ο οποίος στη συνέχεια εκλέχθηκε βουλευτής και δήμαρχος Αθηνών.

Με την απόφαση της 31 Μαρτίου 1987, το Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών απάγγειλε το διαζύγιο του ζεύγους με κοινή συναίνεση (απόφαση νο 975/1987). Ούτε η προσφεύγουσα, ούτε ο Α.Τ. δεν προσέφυγαν κατά της απόφασης αυτής. Σύμφωνα με την εσωτερική νομοθεσία αν δεν ασκηθεί κάποιο ένδικο μέσο κατά της πρωτοβάθμιας απόφασης, που απαγγέλλει το διαζύγιο, το διαζύγιο οριστικοποιείται μετά από έξι χρόνια. Αν ένας από τους συζύγους αποβιώσει πριν από τη λήξη της προαναφερομένης περιόδου, ο γάμος θεωρείται λελυμένος αιτία θανάτου και όχι αιτία διαζυγίου.

Στις 7 Απριλίου 1992 ο Α.Τ. απεβίωσε.

Στις 8 Ιουλίου 1997 η προσφεύγουσα κατέθεσε στο 43^ο Τμήμα του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους αίτηση για την απόκτηση σύνταξης χηρείας. Η αίτησή της απορρίφθηκε, λόγω του ότι δεν είχε ασκήσει έφεση κατά της απόφασης Νο 975/1987 μέσα στην προβλεπόμενη από το νόμο προθεσμία (πράξη Νο 13312/1997). Στην πραγματικότητα, σύμφωνα με το άρθρο 53 παρ. 5 του Κώδικα Πολιτικών και Στρατιωτικών Συντάξεων για να μπορεί κάποιος που βρίσκεται σε διαδικασία διαζυγίου να αξιώσει σύνταξη χηρείας μετά το θάνατο του συζύγου του, πρέπει να έχει προσφύγει κατά της απόφασης, που

απαγγέλλει το διαζύγιο, μέσα σε προθεσμία έξι μηνών από τη δημοσίευση της πρωτόδικης αυτής απόφασης.

Στις 7 Ιουλίου 1998, η προσφεύγουσα κατέθεσε έφεση κατά της απόφασης 13312/1997.

Στις 16 Σεπτεμβρίου 1999, το Δεύτερο Τμήμα του Ελεγκτικού Συνεδρίου απέρριψε την έφεσή της σαν αβάσιμη, επειδή στην περίπτωση αυτή δεν πληρούνταν οι προϋποθέσεις, που προβλέπονται από το νόμο, για να στηρίξουν το δικαίωμα σύνταξης(απόφαση Νο 1434/99).

Στις 4 Σεπτεμβρίου 2000, η προσφεύγουσα άσκησε αίτηση αναίρεσης.

Στις 27 Μαρτίου 2002, η Ολομέλεια του Ελεγκτικού Συνεδρίου απέρριψε την αίτηση αναίρεσής της. Το ανώτατο δικαστήριο θεώρησε, κυρίως, ότι ο σκοπός, που επιδιώκεται από τον Κώδικα Συντάξεων ήταν νόμιμος, δηλαδή να περιορίσει την αδικαιολόγητη διάρκεια των θεμάτων, που σχετίζονται με τα δικαιώματα συντάξεων και να αποφευχθούν οι αβεβαιότητες, για να εξασφαλισθεί η ορθή απονομή της δικαιοσύνης. Απέρριψε τα επιχειρήματα της προσφεύγουσας, η οποία ισχυριζόταν, ότι οι σχετικές διατάξεις του Κώδικα Συντάξεων έθιγαν τα δικαιώματά της, τα οποία εγγυώνται τα άρθρα 6 παρ.1 της Συνθήκης και 1 του Πρωτοκόλλου Νο 1 (απόφαση Νο 416/2002). Η απόφαση αυτή επιδόθηκε στην προσφεύγουσα στις 4 Απριλίου 2002.

ΙΣΧΥΡΙΣΜΟΙ

1. Επικαλούμενη το άρθρο 6 παρ.1 της Συνθήκης, η προσφεύγουσα διαμαρτύρεται για προσβολή του δικαιώματός της πρόσβασης σε δικαστήριο.

2. Επικαλούμενη το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου Νο 1, η προσφεύγουσα διαμαρτύρεται για προσβολή του δικαιώματός της σεβασμού της περιουσίας της



3. Επικαλούμενη το άρθρο 14 της Συνθήκης, η προσφεύγουσα διαμαρτύρεται ότι αποτέλεσε αντικείμενο διάκρισης.

ΕΠΙ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

1. Η προσφεύγουσα κρίνει την εσωτερική νομοθεσία σύμφωνα με την οποία σύζυγος σε διαδικασία διαζυγίου πρέπει να προσφύγει κατά της απόφασης, που απαγγέλλει το διαζυγίο του μέσα σε προθεσμία έξι μηνών, για να μπορεί στη συνέχεια, σε περίπτωση θανάτου του άλλου συζύγου, να έχει δικαίωμα σύνταξης. Διαμαρτύρεται, ότι εφαρμόζοντας τη νομοθεσία αυτή, τα εσωτερικά δικαστήρια της εμποδίσαν την πρόσβαση στο δικαστήριο. Επικαλείται το άρθρο 6 παρ.1 της Συνθήκης, τα διαρκή μέρη του οποίου είναι τα ακόλουθα :

«Κάθε άνθρωπος έχει δικαίωμα να εξετασθεί η υπόθεσή του δίκαια (...), από δικαστήριο (...), το οποίο θα αποφασίσει (...) για αμφισβητήσεις επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικού χαρακτήρα (...)».

Η Κυβέρνηση ισχυρίζεται, ότι η υποχρέωση προσφυγής μέσα σε προθεσμία έξι μηνών κατά της απόφασης διαζυγίου, που εκδόθηκε πρωτόδικα, αποτελεί προϋπόθεση για να θεμελιωθεί, αν συντρέχει περίπτωση, το δικαίωμα σύνταξης χηρείας. Πρόκειται, εδώ, για ουσιαστικό και όχι για διαδικαστικό δίκαιο. Στην περίπτωση αυτή, η προσφεύγουσα δεν αντιτάχθηκε ποτέ στη λύση του γάμου της και δεν είχε, λοιπόν, δικαίωμα να ζητήσει σύνταξη χηρείας. Σε κάθε περίπτωση, η Κυβέρνηση υπογραμμίζει, ότι η προσφεύγουσα μπορούσε να χρησιμοποιήσει όλα τα ένδικα μέσα, που είχε στη διάθεσή της από το εσωτερικό δίκαιο και να εξετασθεί η υπόθεσή της προσηκόντως από το Ελεγκτικό Συνέδριο.

Η προσφεύγουσα απαντά, ότι η προθεσμία των έξι μηνών για να προσφύγει κατά της πρωτόδικης απόφασης διαζυγίου είναι ασυμβίβαστη με το άρθρο 6 της Συνθήκης. Στα μάτια της, η σύντομη αυτή προθεσμία αποτελεί «νομοθετικό φραγμό» για κάποιον, που βρίσκεται σε διαδικασία



διαζυγίου, επειδή, όταν περάσει η προθεσμία αυτή, δεν του επιτρέπεται να αλλάξει γνώμη σχετικά με τη θέλησή του να χωρίσει ή τον υποχρεώνει να ασκήσει βιαστικά έφεση κατά της απόφασης διαζυγίου, για να εγγυηθεί το δικαίωμά του σύνταξης χηρείας στο μέλλον.

Το Δικαστήριο υπενθυμίζει, ότι άρθρο 6 παρ.1 εγγυάται σε κάθε πρόσωπο το δικαίωμά του, να προσφύγει σε δικαστήριο για κάθε αμφισβήτηση σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του αστικού χαρακτήρα. Θεσπίζεται, έτσι, το «δικαίωμα σε δικαστήριο», το δικαίωμα πρόσβασης του οποίου, δηλαδή το δικαίωμα να προσφύγει σε δικαστήριο για αστικά θέματα, δεν αποτελεί παρά μια όψη (*ΓΚΟΛΝΤΕΡ κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, απόφαση της 21 Φεβρουαρίου 1975, σειρά Α, νο 18, σελίδα 18 παρ. 36, *ΓΟΥΑΙΕΤ και KENNENTY κατά Γερμανίας* (GC) νο 26083/94, παρ. 50, CEDH 1999-I).

Στην υπόθεση αυτή, το Δικαστήριο παραδέχεται, ότι η υποχρέωση να προσφύγει κάποιος μέσα σε προθεσμία έξι μηνών κατά πρωτόδικης απόφασης διαζυγίου για να έχει το δικαίωμα, αν συντρέχει περίπτωση, σε σύνταξη χηρείας, δεν συμβιβάζεται με το γεγονός, ότι αν ένας από τους συζύγους αποβιώσει μέσα στα έξι χρόνια, που ακολουθούν την απόφαση αυτή, ο επιζών θεωρείται, σε κάθε περίπτωση, χήρος. Με άλλα λόγια, η μεγάλη αυτή απόσταση ανάμεσα στις δύο προθεσμίες καταλήγει σε ασυνήθιστη κατάσταση : να θεωρείται κάποιος χήρος, αλλά να μην του χορηγείται, εντούτοις, σύνταξη χηρείας. Με βάση αυτά, το Δικαστήριο θεωρεί, ότι το πρόβλημα αυτό δεν άπτεται του δικαιώματος πρόσβασης στο δικαστήριο, αλλά ερμηνείας και εφαρμογής της εσωτερικής νομοθεσίας. Το καθήκον αυτό δεν ανήκει στο Δικαστήριο, αλλά στις εθνικές αρχές, κυρίως στα εφετεία και στα πρωτοδικεία (βλ. μεταξύ πολλών άλλων, *Γκαρσία ΜΑΝΙΜΠΑΡΝΤΟ κατά Ισπανίας*, νο 38695/97, παρ. 36 CEDH 2000-II).

Έτσι κι αλλιώς το Δικαστήριο σημειώνει ότι η προσφεύγουσα είχε πρόσβαση στο Δεύτερο Τμήμα του Ελεγκτικού Συνεδρίου, μετά στην Ολομέλεια του Δικαστηρίου αυτού και μπόρεσε να διατυπώσει όλα της τα επιχειρήματα, για να υποστηρίξει την αίτησή της. Μετά από την επί της ουσίας εξέτασης, τα εσωτερικά δικαστήρια απέρριψαν την αίτηση σαν αβάσιμη και όχι κατ' εφαρμογή κάποιου περιορισμού, που ρυθμίζει την πρόσβαση στα παραπάνω δικαστήρια. Με άλλα λόγια, τα δικαστήρια απέρριψαν την αίτηση, επειδή θεώρησαν, ότι το δικαίωμα, που αυτή διεκδικούσε, δεν στηριζόταν στο εσωτερικό δίκαιο και όχι επειδή η προσφεύγουσα προσέκρουε σε κανόνα διαδικαστικής φύσης, όπως οι μορφές και οι προθεσμίες, που διέπουν την κατάθεση προσφυγής.

Κάτω από τις προϋποθέσεις αυτές, το Δικαστήριο εκτιμά, ότι στην περίπτωση αυτή δεν τίθεται ζήτημα παραβίασης του δικαιώματος πρόσβασης σε δικαστήριο.

Έπεται, ότι ο ισχυρισμός αυτός είναι εμφανώς αβάσιμος και πρέπει να απορριφθεί σε εφαρμογή του άρθρου 35 παρ. 3 και 4 της Συνθήκης.

2. Η προσφεύγουσα διαμαρτύρεται, ότι τα εσωτερικά δικαστήρια της στέρησαν το δικαίωμα σύνταξης, κατά παράβαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο 1, που ακολουθεί :

«Οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο έχει δικαίωμα σεβασμού της περιουσίας του. Κανένας δεν μπορεί να στερηθεί της ιδιοκτησίας του, παρά μόνο για λόγο δημόσιας ωφέλειας και σύμφωνα με τις προϋποθέσεις, που προβλέπονται από το νόμο και τις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου.

Οι προηγούμενες διατάξεις δεν θίγουν το δικαίωμα, που έχουν τα Κράτη να θέσουν σε ισχύ τους νόμους, που κρίνουν απαραίτητους, για να ρυθμίσουν τη χρήση των αγαθών, σύμφωνα με το γενικό συμφέρον ή για να εξασφαλίσει την πληρωμή φόρων ή άλλων εισφορών ή προστίμων».

Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η έννοια των «αγαθών», που περιλαμβάνεται στη διάταξη αυτή, μπορεί να καλύπτει τόσο τα «πραγματικά αγαθά» (*BAN NTER MYSSSELE κατά Βελγίου*, απόφαση της 23 Νοεμβρίου 1983, σειρά A No 70, σελίδα 23 παρ. 48), όσο και τις κληρονομικές αξίες, συμπεριλαμβανομένων των αξιώσεων, δυνάμει των οποίων ο προσφεύγων μπορεί να αξιώσει να έχει τουλάχιστον «νόμιμη ελπίδα» να αποκτήσει πραγματική κάρπωση ιδιοκτησιακού δικαιώματος (βλ. τις αποφάσεις *PINE BALMEY NTIBELOPMENTΣ ΕΠΕ και άλλοι κατά Ιρλανδίας* της 29 Νοεμβρίου 1991, σειρά A No 222, σελ. 23 παρ. 51 και *ΠΡΕΣΣΟΣ ΚΟΜΠΑΝΙΑ ΝΑΒΙΕΡΑ ΑΕ και άλλοι κατά Βελγίου* της 20 Νοεμβρίου 1995, σειρά A No 332, σελ. 21, παρ. 31). Αντίθετα, απαίτηση υπό αίρεση, που αποσβένεται, λόγω της μη πραγματοποίησης της αίρεσης, δεν μπορεί να θεωρείται «αγαθό» σύμφωνα με το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου No 1 (*ΜΑΛΧΑΟΥΖ κατά Τσεχικής Δημοκρατίας* (déc) (GC) No 33071/96. CEDH 2000 – XII).

Στην περίπτωση αυτή, το Δικαστήριο σημειώνει, ότι το αντικείμενο της δίκης, που ξεκίνησε η προσφεύγουσα, δεν αφορούσε ένα «πραγματικό αγαθό» και ότι αυτή βρισκόταν στη θέση του απλού αιτούντα. Άλλωστε, δυνάμει της νομοθεσίας, που εφαρμόζεται, η αξίωσή της υπόκειτο στην αίρεση της προσφυγής κατά της απόφασης, που απήγγειλε το διαζύγιο, μέσα σε προθεσμία έξι μηνών από τη δημοσίευση της πρωτόδικης αυτής απόφασης. Τα εθνικά δικαστήρια, τα οποία επιλήφθηκαν της υπόθεσης, κατέληξαν, ότι επειδή δεν κατατέθηκε παρόμοια προσφυγή, το αίτημα της προσφεύγουσας δεν είναι δεκτό.

Σύμφωνα με τις πληροφορίες, τις οποίες διαθέτει και θεωρώντας ότι δεν μπορεί παρά μόνο περιορισμένα να γνωρίζει λάθη επί του δικαίου ή επί του πραγματικού, που έχουν διαπραχθεί δήθεν από τα εθνικά δικαστήρια, στα οποία ανήκει, κατ' αρχήν, η ερμηνεία και η εφαρμογή του εσωτερικού δικαίου (βλ. *Γκαρσία ΡΟΥΙΖ κατά Ισπανίας* (GC) No

30544/96, παρ. 28, CEDH 1999-1, *ΚΟΠΕΣΚΥ κατά Σλοβακίας* (GC) No 44912/1998 παρ. 56, CEDH 2004), το Δικαστήριο δεν διαβλέπει κάποια ένδειξη αυθαιρεσίας, στον τρόπο με τον οποίο το Ελεγκτικό Συνέδριο έκρινε επί του αιτήματος της προσφεύγουσας. Τίποτα δεν επιτρέπει, λοιπόν, στο Δικαστήριο να παρέκκλινε από το συμπέρασμα του ανώτατου δικαστηρίου, σύμφωνα με το οποίο οι προϋποθέσεις, που προβλέπονται από το νόμο για να θεμελιωθεί το δικαίωμα σε σύνταξη δεν πληρούνταν στην υπόθεση αυτή. Υπό αυτές τις συνθήκες, η προσφεύγουσα δεν μπορεί να επικαλεσθεί «περιουσία», όπως αντιμετωπίζεται αυτή από το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου No 1.

Κατά συνέπεια, ο ισχυρισμός, που διατυπώθηκε σύμφωνα με τη διάταξη αυτή πρέπει να απορριφθεί, κατ'εφαρμογή του άρθρου 35 παρ.3 της Συνθήκης, για ασυμβίβαστο *ratione materiae* με τις διατάξεις της Συνθήκης.

3. Η προσφεύγουσα διαμαρτύρεται, επιπλέον, ότι η επικαλούμενη νομοθεσία δημιουργεί «δύο κατηγορίες πολιτών» και ότι υπέστη διάκριση σε σχέση με «άλλες χήρες», κατά παράβαση του άρθρου 14 της Συνθήκης, το οποίο διατυπώνεται με τον ακόλουθο τρόπο :

«Η απολαβή δικαιωμάτων και ελευθεριών, που αναγνωρίζονται στη (.....) Συνθήκη πρέπει να εξασφαλίζεται, χωρίς καμία διάκριση, που να στηρίζεται κυρίως στο φύλο, στη φυλή, στο χρώμα, στη γλώσσα, στη θρησκεία, στις πολιτικές απόψεις ή άλλες, στην εθνική ή κοινωνική καταγωγή, στην ένταξη σε εθνική μειονότητα, στην περιουσία, στη γέννηση ή σε οποιαδήποτε άλλη κατάσταση»

Το Δικαστήριο υποστηρίζει, ότι το άρθρο 14 της Συνθήκης απαγορεύει να αντιμετωπίζονται με διαφορετικό τρόπο, χωρίς αντικειμενική και λογική αιτιολόγηση, πρόσωπα που βρίσκονται σε όμοιες καταστάσεις (*ΣΑΛΓΚΟΥΕΙΡΟ ΝΤΑ ΣΙΛΒΑ ΜΟΥΤΑ κατά Πορτογαλίας*, νο 33290/96 παρ. 26 CEDH 1999-IX, *ΟΝΤΙΕΒΡ κατά*

Γαλλίας (GC) No 42326/98 παρ. 55, CEDH 2003-III). Επομένως, το Δικαστήριο δεν διακρίνει κάποιο στοιχείο ικανό να το οδηγήσει στην κρίση, ότι στην περίπτωση αυτή υπήρξε «διάκριση» αντίθετη προς τη Συνθήκη. Στην πραγματικότητα, οι «άλλες» χήρες, τις οποίες αναφέρει η αιτούσα, είτε δεν βρίσκονται σε διαδικασία διαζυγίου τη στιγμή του θανάτου των συζύγων του, είτε δεν διέπονται από τον Κώδικα Πολιτικών και Στρατιωτικών Συντάξεων και δεν βρίσκονται, κατά συνέπεια, σε «παρόμοια κατάσταση» με τη δική της.

Έπεται ότι ο ισχυρισμός αυτός είναι προφανώς αβάσιμος και πρέπει να απορριφθεί σε εφαρμογή του άρθρου 35 παρ. 3 και 4 της Συνθήκης.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ

Το Δικαστήριο ομόφωνα

Κηρύσσει την προσφυγή απαράδεκτη.

Υπογραφές

Σορεν ΝΙΛΣΕΝ

Φρανσουάζ ΤΟΥΛΚΕΝΣ

Γραμματέας

Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση από το συνημμένο αντίγραφο στα γαλλικά

Αθήνα, 29.07.2005 Η Μεταφράστρια Ε. Παπαμαύρου